

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА В УМОВАХ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВО-ВИРОБНИЧОГО КЛАСТЕРУ

INDUSTRIAL PRACTICE IN THE CONDITIONS OF THE EDUCATIONAL-SCIENTIFIC-INDUSTRY CLUSTER

У статті розглянуто особливості організації виробничої практики майбутніх фахівців в умовах навчально-науково-виробничого кластеру. Мета виробничої практики студентів виражається в термінах кінцевих результатів та є діагностувальною. Основний принцип організації виробничої практики студентів – змога вибору об'єкта практики згідно з інтересами, схильностями і здібностями студентів. Ця проблема вирішується у навчально-науково-виробничих кластерах, які створюються з метою координації спільної діяльності закладів освіти, підприємств, організацій та установ. Протягом усієї практики студенти у щоденник, який ведуть у довільній формі, занотовують результати практики. Звіт про виробничої практику студент складає відповідно до графіка проходження виробничої практики і додаткових вказівок керівників практики. Студенти одержують індивідуальні завдання, які повинні вчасно та якісно виконати і оформити відповідно до вимог. Важливими у процесі оцінювання виробничої практики є особистісний та змістовий аспекти. Оцінювання виробничої практики за організаційним компонентом визначається рівнем міжособистісної взаємодії студентів та керівників практики. Керівник виробничої практики від бази практики забезпечує студентам-практикантам можливість користуватись науково-технічною бібліотекою, лабораторіями, майстернями підприємства, нормативною та іншою документацією, необхідною для виконання програми виробничої практики; ознайомлює і контролює дотримання студентами-практикантами правил внутрішнього розпорядку; створює необхідні умови для засвоєння практикантами нової техніки, передової технології, сучасних методів організації праці тощо. Самооцінку результатів виробничої практики переважно проводять з таких позицій: навчитися планувати свою діяльність, дізнатися про нові технології, знайти свій стиль роботи, переконався в правильності вибору своєї майбутньої професії, визначитися стосовно спеціалізації тощо. У процесі оцінювання виробничої практики за змістовим компонентом визначаються: рівень теоретичної готовності до виконання завдань виробничої практики, рівень професійної сформованості студента, процес професійної діяльності, якість виконання індивідуальних завдань за програмою виробничої практики, рівень відповідності звітної документації вимогам програми.

Ключові слова: професійно-практична підготовка, виробнича практика, навчально-науково-виробничий кластер, керівник практики, контроль, оцінювання, самооцінка.

The article examines the peculiarities of the organization of the production practice of future specialists in the conditions of an educational-scientific-production cluster. The purpose of students' industrial practice is expressed in terms of final results and is diagnostic. The main principle of organizing students' industrial practice is the ability to choose the object of practice according to the interests, inclinations and abilities of students. This problem is solved in educational-scientific-production clusters, which are created for the purpose of coordinating the joint activities of educational institutions, enterprises, organizations and institutions. During the entire practice, students write down the results of the practice in a diary that they keep in an arbitrary form. The student makes a report on industrial practice in accordance with the schedule of industrial practice and additional instructions of the practice supervisors. Students receive individual tasks, which they must complete in a timely and qualitative manner and complete in accordance with the requirements. Personal and substantive aspects are important in the process of evaluating production practice. Evaluation of production practice according to the organizational component is determined by the level of interpersonal interaction of students and practice managers. The head of production practice from the practice base provides students-interns with the opportunity to use the scientific and technical library, laboratories, workshops of the enterprise, regulatory and other documentation necessary for the implementation of the program of production practice; acquaints and monitors compliance by students-interns with the rules of the internal procedure; creates the necessary conditions for interns to learn new equipment, advanced technology, modern methods of work organization, etc. Self-evaluation of the results of production practice is mainly carried out from the following positions: learn to plan one's activities, learn about new technologies, find one's work style, make sure of the correct choice of one's future profession, decide on specialization, etc. In the process of evaluating industrial practice, the content component determines: the level of theoretical readiness to perform the tasks of industrial practice, the level of professional formation of the student, the process of professional activity, the quality of the performance of individual tasks according to the program of industrial practice, the level of compliance of reporting documentation with the requirements of the program.

Key words: professional and practical training, production practice, educational-scientific-production cluster, head of practice, control, evaluation, self-evaluation.

УДК 377.01

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/58.2.31>

Якимович Т.Д.,
канд. пед. наук,
ст. науковий співробітник,
доцент кафедри технологічної освіти
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

Макогін О.В.,
канд. пед. наук,
заступник директора
з навчально-виховної роботи
Львівського коледжу будівництва
архітектури та дизайну

Юсик І.А.,
заступник директора
з навчально-виробничої роботи
Львівського коледжу будівництва
архітектури та дизайну

Постановка проблеми. На сьогодні важливою проблемою освіти є об'єднання зусиль закладів загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої педагогічної

освіти, промислових й бізнесових структур, державних, громадських та інших організацій з метою результативної профорієнтації й якісної підготовки майбутніх фахівців. На сьогодні загострюється

суперечність між бажанням здобувачів навчатися і отримувати практичний досвід в умовах особистісно-орієнтованих гнучких форм організації навчання на базі горизонтальних освітніх структур (навчально-виробничих, навчально-науково-виробничих центрів, комплексів і кластерів) та практикою централізованого управління і замовлення на підготовку майбутніх фахівців з домінуючими лінійними вертикальними зв'язками, спрямуванням освітнього процесу не на кінцевий якісний результат, а на зайнятість здобувачів, отримання ними відповідного диплому тощо. Широкі можливості вирішення цієї суперечності розкриваються у структурі освітньо-науково-виробничого кластера, який дасть змогу перетворити ситуативні контакти на систему стійких партнерських стосунків, поєднати фундаментальну практико-орієнтовану науку, освіту та інноваційне виробництво в освітньому процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичні основи організації професійно-практичної підготовки майбутніх фахівців досліджені у попередніх роботах авторів даної статті [3, 7, 8]. Важливими для нашого дослідження є праці, у яких розглянуто особливості дуальної форми навчання в умовах промислової кластеризації [5], проблеми створення та розвитку освітніх кластерів як нової форми взаємодії у світовому освітньо-науковому середовищі [1], роль глобалізації в процесах створення кластерів, яка впливає з одного боку на інтернаціоналізацію вищої освіти, а з другого продукує ризики зниження конкурентоспроможності закладів вищої освіти на світових ринках освітніх послуг [2] тощо. Освітньо-науковий кластер – інноваційно-інституційне та добровільне об'єднання локалізованих закладів, що мають спільну мету, можливості та знаходяться під впливом загроз, які тісно співпрацюють з науковими установами, органами влади та управління, платформами громадянського суспільства, громадськими організаціями з метою підвищення конкурентоспроможності освітньо-наукових послуг, сприяння соціально-економічному розвитку територій, нарощуванню людського капіталу та підвищення якості життя. Кластери стають своєрідною платформою співпраці різних суб'єктів у напрямку освіти та наукових досліджень, надає переваги у доступі до ресурсів, які можуть спільно використовуватись, дозволяє формувати стабільну пропозицію на ринку послуг та задовольняти попит [1].

Мета статті – розглянути особливості організації виробничої практики майбутніх фахівців в умовах навчально-науково-виробничого кластеру.

Виклад основного матеріалу. Під час професійно-практичної підготовки майбутніх фахівців в умовах навчально-науково-виробничого кластеру необхідно використовувати не тільки накопичений теоретичний і практичний досвід та

інноваційні методики, а й сприяти зацікавленості студентів до оволодіння майбутньою професійною діяльністю на високому рівні. Виробничо-переддипломна практика – заключний етап навчання, що сприяє узагальненню та поглибленню знань, практичних умінь і навичок на основі певного суб'єкта господарювання, отриманню фахового досвіду й готовності майбутнього фахівця до самостійної діяльності, пошуку матеріалів для дипломної або кваліфікаційної роботи.

По-перше, мету виробничої практики студентів потрібно формулювати так, щоб було зрозуміло, для чого вона проводиться. По-друге, мета – це ідеальний образ результату діяльності. Тому мета виробничої практики студентів має виражатися в термінах кінцевих результатів. По-третє, з урахуванням кваліфікованих підходів у навчанні мета виробничої практики має бути діагностувальною [6]. Отже, найдоцільніше формулювання мети виробничої практики через однозначно пізнавані і діагностувальні параметри навчальної діяльності.

Окрім цільового компонента важливими є врахування організаційних аспектів контролю практики. У дослідженні Т. Попової [4] висвітлено заходи, що поліпшували якість контролю під час виробничої практики, а саме: розробка та застосування керівниками навчальних закладів графіків контролю практики, фіксування результатів контролю та аналізу занять у спеціальних журналах, надання звітів про підсумки проведення виробничої практики, в яких відображені позитивні й негативні сторони її організації, обговорення результатів перевірок на навчально-методичних нарадах тощо.

Ключовий момент виробничої практики – вибір бази практики. Основний принцип організації виробничої практики студентів – змога вибору об'єкта практики згідно з інтересами, схильностями і здібностями студентів. Ця проблема вирішується у навчально-науково-виробничих кластерах, які створюються з метою координації спільної діяльності закладів освіти, підприємств, організацій та установ. Вони виконують такі завдання: впровадження системи ступеневої підготовки фахівців за наскрізними навчальними планами і програмами; проведення спільних науково-дослідних робіт, апробація та використання результатів наукових досліджень, підготовка наукових кадрів, розробка навчально-методичного забезпечення; розробка робочих навчальних планів та програм дисциплін для всіх ступенів підготовки фахівців; здійснення підготовки фахівців наступного рівня з числа випускників навчально-виховних закладів, що входять у комплекс; організація творчих колективів педагогів для підготовки підручників, посібників та іншої навчально-методичної літератури для споріднених спеціальностей; налагодження

зв'язків з підприємствами, установами, організаціями з метою спонсорської передачі навчальним закладам сучасного устаткування, приладів, матеріалів, приміщень, транспортних засобів тощо. У навчально-науково-виробничих кластерах використана ідея паралельного навчання на підприємстві та у навчальному закладі. Планування виробничого навчання чи практики тісно пов'язане з виробничим процесом [8, с. 78].

Протягом усієї практики студенти у щоденник, який ведуть у довільній формі, занотовують результати практики. Звіт про виробничу практику студент складає відповідно до графіка проходження виробничої практики і додаткових вказівок керівників практики. Студенти одержують індивідуальні завдання, які повинні вчасно та якісно виконати і оформити відповідно до вимог. Після завершення виробничої практики проводиться підсумкова конференція. Так під час оцінювання результатів практики за організаційним компонентом використовують метод планування навчально-методичного забезпечення.

Важливим у процесі оцінювання виробничої практики є особистісний аспект контролю. Оцінювання виробничої практики за організаційним компонентом визначається рівнем міжособистісної взаємодії студентів та керівників практики. Діяльність студента на виробничій практиці скеровується інструкціями і завданнями викладача-керівника практики; безпосереднє керівництво практикантом на підприємстві здійснюється фахівцем, що є керівником практики від підприємства.

Керівник виробничої практики від закладу освіти: контролює готовність баз практики та вживає за потреби до прибуття студентів-практикантів підготовчих заходів; здійснює загальне керівництво; забезпечує отримання практикантами необхідних документів (скерування, програми, щоденник, календарний план, індивідуальне завдання, методичні рекомендації стосовно оформлення документів про звітність), перелік яких встановлює навчальний заклад; ознайомлює студентів з метою, завданнями практики та правилами ведення документації; контролює виконання індивідуального плану практикантів; проводить індивідуальні та групові консультації; контролює хід практики; оцінює роботу студентів на практиці; організовує та бере участь у настановчій та підсумковій конференціях з питань практики.

Обов'язки керівників, яких призначено базами практик, зазначають в окремих розділах договорів на проведення практики. Основними обов'язками керівника від бази практики є такі: організувати зустріч практикантів із керівництвом, ознайомлювати студентів-практикантів з базою практики, забезпечувати нормальні умови праці, ознайомлювати студентів-практикантів із правилами техніки безпеки та протипожежної безпеки на

робочому місці, допомагати укласти індивідуальний план та контролювати його виконання, проводити індивідуальні та групові консультації, контролювати хід практики, оцінювати роботу студентів на практиці, їхню готовність до професійної діяльності. Керівник виробничої практики від бази практики забезпечує студентам-практикантам можливість користуватись науково-технічною бібліотекою, лабораторіями, майстернями підприємства, нормативною та іншою документацією, необхідною для виконання програми виробничої практики; ознайомлює і контролює дотримання студентами-практикантами правил внутрішнього розпорядку; створює необхідні умови для засвоєння практикантами нової техніки, передової технології, сучасних методів організації праці тощо. Оцінювання відображається у формі характеристики на студента-практиканта.

У процесі оцінювання виробничої практики за особистісним компонентом важливі взаємооцінка та самооцінка студентів. За взаємооцінки увага повинна акцентуватися на: розвитку творчих здібностей студента; самостійності студента; умінні приймати рішення; спроможності працювати в колективі. Самооцінку результатів виробничої практики переважно проводять з таких позицій: навчитися планувати свою діяльність, дізнатися про нові технології, знайти свій стиль роботи, переконався в правильності вибору своєї майбутньої професії, визначитися стосовно спеціалізації тощо.

Найважливіший змістовий аспект контролю. У процесі оцінювання виробничої практики за змістовим компонентом визначаються: рівень теоретичної готовності до виконання завдань виробничої практики, рівень професійної сформованості студента, процес професійної діяльності, якість виконання індивідуальних завдань за програмою виробничої практики, рівень відповідності звітної документації вимогам програми.

Під час оцінювання рівня теоретичної готовності до виконання завдань виробничої практики ефективною є форма настановчої конференції, у якій беруть участь студенти-практиканти та їх керівники від факультету та бази практики. На ній відповідальний за проведення виробничої практики від факультету знайомить студентів та керівників з наказом ректора, вимогами щодо проходження виробничої практики, обов'язками студентів-практикантів та керівників. Після настановчої конференції студенти отримують скерування для проходження виробничої практики.

Рівень професійної сформованості особистості студента оцінюють безпосередньо у процесі виробничої практики. Оскільки освітньо-кваліфікаційними характеристиками фахівців техніків-будівельників передбачені вимоги до їх професійно-особистісних якостей, дотримання правил

виробничої та навчальної дисципліни (прояви недисциплінованості, спізнення та нехтування організаційними заходами, пропуски, порушення вимог службової дисципліни під час виробничої практики, порушення організаційних вимог до студента-практиканта тощо). Оцінювання рівня професійної сформованості надається у формі характеристики практиканта.

Оцінювання процесу професійної діяльності передбачає перевірку стану виконання виробничих функцій та дотримання студентами режиму роботи установи. Формою представлення результатів є щоденник практики, в якому занотовують зміст практичних завдань, умови та хід їх виконання. Поточні записи у щоденнику студент робить конспективно, відображаючи суттєві аспекти завдань.

Якість виконання індивідуальних завдань за програмою практики оцінюють безпосередньо у процесі проходження студентом практики і подають у формі звіту. Загальна оцінка за виконання комплексних індивідуальних завдань формується на основі накопичувального підходу – як сума балів за всі види завдань. У разі неякісного виконання завдань керівник практики має право дати студенту додаткові завдання.

По завершенню періоду виробничої практики практиканти повинні прозвітувати стосовно виконання програми виробничої практики й індивідуального завдання. Формою звітності практиканта слугує письмовий звіт, який підписує й оцінює власне керівник від бази практики. Письмовий звіт та інші документи, встановлені ЗВО (щоденник, характеристика, програми практики та індивідуального завдання, висновки і пропозиції, бібліографічний список тощо) подають керівнику практики від ЗВО. Оформляють звіт за загальними вимогами, що встановлені у стандарті для оформлення текстових документів.

Подану студентом-практикантом звітну документацію оцінюють одноразово. Після перевірки керівник звітної документації проводить захист виробничої практики у рамках звітної конференції. Оцінює комісія у складі керівників практики від ЗВО і від бази практики, а також викладачі фахових дисциплін. Оцінку за виробничої практику за підписом голови комісії вносять до заліково-екзаменаційної відомості і до залікової книжки студента.

Система навчально-методичної документації і засобів навчання має постійно модернізуватися. Важливо використовувати сучасні можливості аудіовізуальних засобів навчання у професійно-практичній підготовці майбутніх фахівців [7]. Навчально-методична документація структурно передбачає: навчальний план, типові навчальні програми, інтегровані навчальні програми, модульні програми; нормативи забезпечення

навчальних майстерень та кабінетів; засоби для майстра-інструктора (навчально-методичні і методичні посібники, інструкції, методичні розробки та рекомендації); засоби для слухачів (навчальні посібники, довідники, рекомендації, пакети з дидактичних модулів); дидактичні засоби навчання згідно з дидактичними елементами; тестові та практичні завдання; перелік видів комплексних робіт; критерії оцінювання навчальних досягнень. Розробляючи зміст навчальних планів і програм для навчання майбутніх фахівців будівельного профілю за модульними технологіями, необхідно враховувати такі вимоги: забезпечення формування професійних знань та умінь згідно з вимогами кваліфікаційних характеристик; урахування потреб ринку праці у висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівцях; забезпечення необхідного рівня знань щодо вимог охорони праці; відображення сучасного стану розвитку науки, техніки і технологій виробництва, науково-технічного прогресу та передового виробничого досвіду; забезпечення інтеграції професійних навичок; урахування міжпредметних зв'язків; визначення змісту професійних навичок.

Висновки. Мета виробничої практики студентів виражається в термінах кінцевих результатів та є діагностувальною. Основний принцип організації виробничої практики студентів – змога вибору об'єкта практики згідно з інтересами, схильностями і здібностями студентів. Ця проблема вирішується у навчально-науково-виробничих кластерах, які створюються з метою координації спільної діяльності закладів освіти, підприємств, організацій та установ. Важливими у процесі оцінювання виробничої практики є особистісний та змістовий аспекти. Оцінювання виробничої практики за організаційним компонентом визначається рівнем міжособистісної взаємодії студентів та керівників практики.

Перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо у дослідженні компонентів професійної концепції майбутнього педагога.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бебко, С. Кластеризація освітнього простору та створення міжнародних консорціумів. *Економіка та суспільство*, № 22 (2020). <https://doi.org/10.32782/524-0072/2020-22-65>
2. Вербицька А.В. Міжнародний ринок освітніх послуг: сучасні тенденції та їх вплив на конкурентоспроможність національної економіки. *Управління розвитком*. 2018. № 1(191). С. 11–18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2018_1_4
3. Макогін О. В. Педагогічні умови організації виробничої практики майбутніх фахівців будівельного профілю в коледжах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2019. 271 с.
4. Попова Т. І. Виробнича практика у професійно-технічних училищах швейного профілю: історико-

педагогічний аспект: моногр. Харків: Українська інж.-пед. академія, 2006. 181 с.

5. Постоян Т. Г. Дуальна система навчання в умовах галузевої кластеризації. *Пед. науки: теорія, історія, інновац. технології*. 2015. № 2. С. 374–382.

6. Слюта А. М., Лукаш О. В. Методичні проблеми формування системної діяльності студентів-екологів у процесі виробничої практики. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. Сер.: Психолого-педагогічні науки. 2013. № 2. С. 101–104.

7. Стечкевич О., Якимович Т. Використання аудіовізуальних засобів навчання у професійно-практичній підготовці майбутніх фахівців. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. 2018. Вип. 52. Київ ; Вінниця: ТОВ фірма "Планер", 2018. С. 152-156.

8. Якимович Т. Д. Основи дидактики професійно-практичної підготовки : навч.-метод. посіб. Львів, 2013. 138 с.